

ביאורים

אתמול למדנו על ארבעת מקורות המידע עליהם ניתן לבסס ידיעות, במטרה להבין את בסיסי האמונה בדת האלוהית: א. המושכלות, ההיגיון המולד. ב. המוחשות, הרגשת החושים שלנו. ג. תצפיות בעולם. ד. נמשכות, דברים מפורסמים ומוסכמים שלא ניתן להשתיל באנושות לולא שהיו נכונים (כמו עובדות היסטוריות שאין חולק עליהן). כל טענה שנבסס על אחת מן ההוכחות האלו תחשב לקביעה מוכחת. בדיוק כפי שההיגיון או החושים מהווים הוכחה, כך גם ההוכחות האחרות, אף על פי שאיננו יכולים לחוש אותן או להסיק אותן בכוח ההיגיון.

על רקע היסודות האלו נוכל להבין את תפקידם של הניסים ביצירת עם ישראל ובהתבססות התורה והיהדות. היות וחלקים רבים ביסודות היהדות אינם ניתנים להוכחה על ידי היגיון מולד, ואינם מורגשים בחושים, הניסים מילאו את התפקיד של הוכחות מן התצפיות. בכל פעם שה' דרש ממישהו לשמור חוקים שונים, הוא דאג שיהיה לו בסיס מוכח לאמת שבחוקים אלו. בדרך זו, כשנביאים שונים קיבלו ציווים, כגון אדם הראשון, נח ואברהם, לא נותר להם כל פקפוק באמתת מציאות ה', במציאות הנבואה, או בהיות החוקים מהשמים, שהרי בעיניהם ראו הכל נבובותם. כמו כן את מנגנון השכר והעונש הם חוו באופן מוחשי בעונשים שהם קיבלו או שהיו בעצמם עדים אליהם. אחרי מפגש חי עם השכר והעונש, כבר בעולם הזה - לא נותר ספק בלב על הצפוי לנו בעולם הבא. כך, כשהאמת הייתה ברורה - הם יכלו לקבל מצוות.

גם עם ישראל עבר תהליך דומה. הם ראו את ה' בהתגלותו במעמד הר סיני, ואת השכר והעונש הם חוו בצורה החזקה ביותר בכל תהליך יציאת מצרים. נוכחנו לדעת אם-כן, כי היהדות נוסדה על בסיס הנחות קבילות ומוכחות. ולאחר שהיא הוכחה, מובן שהיא מחייבת לכל הדורות.

הרחבות

• חשיבות מעמד הר סיני

וכן במפתח תורה התאמתו לישראל ההתחלות הפוללות, אחר שהשיגו בנבואה ה' מדבר עמקה ומצוה אותם תורה; ונתאמתה להם ביציאת מצרים ההשגחה לשכר ולענש. הרבה ראשונים מדגישים שמעמד הר סיני הוא מעמד משמעותי מאין כמוהו בביסוס האמונה בעם ישראל. רבי יהודה הלוי כותב: "שהעם... נשאר בנפשותם ספק, איך ידבר האלהים עם האדם... ורצה ה' להסיר הספק הזה מליבותם... והתקדש העם, ונזדמן למדרגת הנבואה, אף לשמוע דברי האלהים פנים בפנים..." [מאמר א, פז]. ממשיך רבי יהודה הלוי וכותב: "העולה בידנו מזה הוא שכל מי שראה את המעמדות ההם נתאמת לו כי הדבר בא מלפני הבורא בלי אמצעי, בהיות כל אלה דומים לבריאה ראשונה וליצירה ראשונה, ועל ידי כך תקבע בנפשות ההאמנה בתורה התלויה בהם וגם ההאמנה שהעולם נברא ושהאלוה בראו" [מאמר א, צא].

באופן דומה כותב הרמב"ם בהקשר זה: "במעמד הר סיני שעינינו ראו ולא זר, ואוזנינו שמעו ולא אחר, האש והקולות והלפידים. והוא נגש אל הערפל והקול מדבר אליו ואנו שומעים משה משה לך אמור להן כך וכך. וכן הוא אומר "פנים בפנים דבר ה' עמכם" [דברים ה, ד], ונאמר: "לא את אבותינו כרת ה' את הברית הזאת" [שם, ג]. ומנין שמעמד הר סיני לבדו היא הראיה לנבואתו שהיא אמת שאין בו דופי? שנאמר: "הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם" [שמות יט, ט] "רמב"ם הלכות יסודי תורה א, ח].

וכל אחד מאלו הארבעה מינים מן ההקדמות, אין ספק בהם שיושמו התחלה ושרש למופת.° כי כמו שמופתי ההנדסה, שהם כלם בנויים על המשפלות הראשונות, והמופתיים הטבעיים, שהם בנויים על המוחשות° - הם אמת שאין ספק בהם כלל, אחר שסבתם ידועה ונפרת; כן המופתיים הבנויים על הנסיונות°, אף-על-פי שסבתם נסתרת - אין לספק בהם כלל, אחר שהעיד החוש על מציאותם. כי כמו שלא יתבאר לעולם שזויות המשלש אינן שוות לשתי נצבות ושהפלפל לא יחמם, לפי שסבתם ידועה ומשפלת - כן לא יתבאר לעולם שהקלאמיט"א° לא ימשך הברזל, אף-על-פי שסבתו נעלמת ומספלת°; כי הדבר שהעיד עליו הנסיון, אי-אפשר שיתבאר הפכו לעולם.

ולהיות עקרי התורה והתחלותיה, אין כלן משגות מצד-המשפלות הראשונות, ואינן מוחשות° בכל עת, כחמם הפלפל וקרור האופיון, אבל סבתן בלתי-ידועה - בעבור-זה התחכם הש"י לאמת התחלות התורה בנסיון, כדי שלא יפל הספק בהן. כי מה שנתאמת בנסיון, כמשך הקלאמיט"א הברזל - אי-אפשר שיפל הספק בו, אף-על-פי שסבתו נעלמת, כמו שלא יפל הספק בדברים הטבעיים המשגים בחוש שסבתם ידועה.

וזה נמצא תמיד בכל הדתות האלהיות. כי בתורה שנצטוה אדם, נתאמת אליו מציאות ה' שהיה מדבר עמו, והנבואה ותורה-מן-השמים ושכר-וענש. וזה, כי ה' נגלה אליו ודבר עמו וצוהו על התורה באמרו [בראשית ב, טז]: "ויצו יי אלהים על האדם לאמר" וגו', ובארו רז"ל [סנהדרין נו:]: כי בזה-הפסוק נרמזו כל המצוות שנצטוה אדם עליהן. ונתאמת אליו בנסיון גם-כן השכר - והענש על עשיית המצוות, במה שנענש על עברו מצות ה' והתפתותו לנחש על-ידי חוה. וכבר אמרנו [פ"ד] כי ענשי העולם-הזה ראיה על ענשי העולם-הבא.

וכן לנח - נתאמת אליו הנבואה ומציאות ה' שהיה מדבר עמו, והשכר והענש במבול, שנצול הוא ובניו ונענשו האחרים. ועל-כן° קבל התר אכילת הבשר שנאסר לאדם.

וכן לאברהם - כשנצטוה בברית-המילה נתאמת לו מציאות ה' המדבר עמו, והנבואה אברהם ותורה-מן-השמים, בצווי ההוא שהיה מצוה אליו.

וכן במתן-תורה התאמתו לישראל ההתחלות הפוללות°, אחר שהשיגו בנבואה ה' מדבר עמקה ומצוה אותם תורה; ונתאמתה להם ביציאת מצרים ההשגחה לשכר ולענש°.

אם-כן, נתאמתו בנסיון התחלות התורה, אמות שאין ספק בו; ולזה תהיה התורה אמתית ונצחית, בלי-ספק. כמו שההקש° שהקדמותיו אמתיות, יהיה המשפט° היוצא מהן, שהיא התולדה, אמתית, בלי-ספק, ולא תקבל שנוי לעולם, כי האמת לא ישתנה לעולם.

ההקדמות הן
הקדמה ושרש
למופת

אימות בניסיון
ללא ידיעת
הסיבה

אדם הראשון